

Европейски съд по правата на човека

Ф. срещу Швейцария

(F. v. Switzerland)

Жалба № 11329/85, А.128

Решение от 18 декември 1987 г.

(резюме)*

Чл. 12: право на сключване на брак и на създаване на семейство

Стабилността на брака е законна цел, която е в обществен интерес. Не може обаче да се приеме, че временната забрана за ново сключване на брак след развод, съставляваща гражданскоправна санкция за брачни провинения, има за цел да гарантира правата на другите, а именно на бъдещия съпруг или съпруга на разведеното лице. Когато са пълнолетни и дееспособни, правата им по никакъв начин не са защитени от подобна мярка, а те могат да се считат за лично и пряко засегнати от нея. Тя може да увреди и дете, заченато от връзката, която поради забраната не може да прерасне в брак – макар и извънбрачните деца да имат почти същия статут като децата, родени от брака, то може да страда поради определени предразсъдъци и така да бъде поставено в неравностойно социално положение. Заставянето на засегнатия да си даде време за размисъл, за да се защити от самия себе си, също не е достатъчен аргумент за оправдаване на такава намеса, когато става дума за пълнолетно и дееспособно лице. Мярката е непропорционална на преследваната законна цел.

Факти по делото

Жалбоподателят – швейцарски гражданин, роден през 1943 г., сключил четири брака в периода след 1963 г. Първите му три брака били прекратени с развод. Единственият спорен въпрос по делото е относно забраната за сключване на нов брак, която му била наложена след третия развод.

Първият му брак – с г-ца Г. – бил сключен през 1963 г. Развели се на 8 май 1964 г.

На 12 август 1966 г. той се оженил отново – за г-жа Б., също разведена, която му родила син на 26 ноември същата година. Семейството се разделило през декември 1978 г. и Ф. започнал да живее на семейни начала с друга жена. Г-жа Б. получила развод на 27 октомври 1981 г. Съдът наложил забрана на

---

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

жалбоподателя да сключва брак за срок от една година, на основание чл. 150 от швейцарския Граждански кодекс.

Жалбоподателят дал обява, че търси секретарка. На 11 януари 1983 г. на обявата се отзовала г-ца Н. След четири дни те вече живеели заедно и на 26 февруари сключили брак.

На 11 март 1983 г. г-н Ф. завел дело за развод пред Районния съд на Лозана. В началото на месец април съпругата му напуснала семейното жилище, след като той се събрал отново със своя бивша любовница.

След неуспешен опит за помирение, съпрузите подписали на 16 май 1983 г. споразумение относно последиците от развода, според което жалбоподателят се задължавал по-специално да заплати на бившата си съпруга сумата от 17 000 швейцарски франка като обезщетение за неимуществени вреди. Това споразумение било одобрено от съда с решение от 21 октомври 1983 г. Със същото решение, на основание чл. 150 от Гражданския кодекс, съдът наложил забрана на жалбоподателя да сключва брак в продължение на три години, след като приел, че единствено неговото недопустимо поведение е довело до разпадането на брака. Решението влязло в сила на 21 декември 1983 г. в частта си относно прекратяването на брака.

Ф. го обжалвал пред Апелативното отделение на Кантоналния съд на кантона Во в частта му, с която му се забранявало да сключи отново брак. Той отричал да са налице законните изисквания в конкретния случай, а именно извършеното провинение да е изключително сериозно и да е имало решаваща роля за разпадането на брака. Твърдял, също така, че решението в тази му част противоречи на чл. 12 от Европейската конвенция за правата на човека.

На 7 май 1984 г. Апелативното отделение потвърдило решението на първоинстанционния съд. Според него сериозността на провинението на жалбоподателя била безспорна. Неговото поведение така съществено нарушавало законите за брака и най-елементарните изисквания на брачния статус, че забрана за сключване на нов брак била наложителна.

Член 12 от Конвенцията, според съда, не препятствал приложението на чл. 150 от Гражданския кодекс. Освен това, направеното в чл. 12 позоваване на националното законодателство имало като последица инкорпорирането в Конвенцията на националното право, уреждащо свободата да се сключва брак.

Г-н Ф. обжалвал решението пред Федералния съд с жалба за неправилно прилагане на закона, като твърдял, че не са налице условията на чл. 150 от Гражданския кодекс и че забраната за сключване на нов брак нарушава чл.чл. 12, 8 и 3 от Конвенцията.

Федералният съд постановил решението си на 18 октомври 1984 г. Той приел, че що се отнася до твърдяното несъответствие на чл. 150 от Гражданския кодекс с Конвенцията жалбата е недопустима на процесуално основание. Подобен въпрос следвало да се повдигне с публичноправна жалба, а не с жалба за неправилно прилагане на закона. В останалата част той оставил жалбата без уважение със следните мотиви:

“Според кантоналния съд съществува причинна връзка между изневярата на съпруга и разпадането на брака. Това е констатация на факти, която обвързва Федералния съд по жалба относно прилагането на закона. Поведението на жалбоподателя е имало решаваща роля и е съставлявало единствена причина за разпадането на брака. Когато й съобщил за решението си да се разведе, съпругата била озадачена, протестирала и изразила своята привързаност. Тя напуснала

семейното жилище едва след като била сломена от всичко, което Ф. направил, за да я застави да стори това. Нарушението на жалбоподателя е изключително тежко. Той е настоял пред любовницата си да се омъжи за него, въпреки краткото им познанство, а след това, само няколко дни след брачната церемония, ѝ е съобщил, че желае разтрогването на брака, без да даде някакво убедително обяснение. С това си своенравно поведение той е показал, че се подиграва с института на брака."

По-нататък съдът отбелязвал, че жалбоподателят е проявил към съпругата си безцеремонност, презрение и жестокост. Когато тя се опитала да покаже своята привързаност, той я третирал като предмет и, в търсене на повод за раздяла, стигнал дотам, че извършил прелюбодеяние и провокирал сцени, при които се държал изключително грубо.

Поради това Федералният съд заключил, че съдът в кантона Во не е нарушил федералния закон и е имал разумно основание да приеме, че една забрана за сключване на нов брак за срок от три години е необходима.

На 14 март 1986 г. жалбоподателят и жената, с която живеел по това време, подписали декларация, в която заявили намерението си да сключат брак веднага щом е възможно. Жената била в процес на развод с предишния си съпруг. Решението за развода ѝ било постановено на 19 март 1986 г. и влязло в сила на 21 април с.г. На 22 май председателят на съда в Лозана разрешил да бъде намален срокът, през който съгласно чл. 103 от Гражданския кодекс не можела да сключва отново брак, и ѝ дал разрешение за сключване на брак, считано от същата дата.

Компетентният орган отказал на г-н Ф. сключването на нов брак преди изтичане на наложената му забрана. Той обжалвал пред съда, но жалбата му била оставена без уважение. Проектираният брак бил сключен едва на 23 януари 1987 г., а на 23 февруари с.г. се родило дете от него.

Според действащия към момента на събитията швейцарски Граждански кодекс, в някои случаи правото за ново сключване на брак след постановяване на развод можело да бъде упражнено само след изтичането на определен срок. Чл. 150, в сила от 1912 г., постановявал, че съдът следва да определи срок не по-кратък от една година и не по-дълъг от две години, през който виновната за развода страна нямала право да сключва наново брак. В случаите на изневяра този срок можел да бъде увеличен на три години. Швейцарските съдилища обаче прилагали тази разпоредба гъвкаво. Така в решение на Федералния съд от 1981 г. се отчитало, че тя е критикувана в правната теория, че вече лесно се заобикаля чрез сключване на брак в чужбина, както и че съдебната практика е възприела един подход на избягване на толкова сурови санкции, като е приела например, че изневярата вече не е абсолютна предпоставка за развод. Поради това Федералният съд приемал, че временната забрана за сключване на нов брак следва да се прилага само когато е налице изключително тежко брачно провинение, което е изиграло решаваща роля за разстройството на брака.

В рамките на обсъждането на законодателна реформа в семейното право през 1965 г. и по-късно в периода 1974 – 1976 г., работни групи от експерти предложили отмяна на разпоредбата на чл. 150 от Гражданския кодекс, но с оглед на процедурите, през които трябвало да се премине, не се очаквало новата уредба на развода да влезе в сила преди 1995 г.

Резюме на решението на Европейския съд

В жалбата си пред Комисията г-н Ф. е твърдял, че наложената му забрана за нов брак в продължение на три години след развода е в нарушение на правото му да сключва брак, гарантирано от чл. 12 от Конвенцията, както и в нарушение на чл. 8 и чл. 3 от Конвенцията. Комисията е обявила жалбата за допустима само относно оплакването по чл. 12 и е намерила нарушение на тази разпоредба.

Пред Съда жалбоподателят поддържа това оплакване и твърди, че чл. 150 от швейцарския Граждански кодекс противоречи на чл. 12 от Конвенцията и швейцарските власти следва да предприемат необходимите стъпки за отмяна на предвидената в него забрана.

Правителството поддържа, че наложената на г-н Ф. временна забрана за сключване на брак не съставлява нарушение на чл. 12 или на която и да е друга разпоредба на Конвенцията.

I. Относно твърдяното нарушение на чл. 12

Във връзка с твърдението на г-н Ф., че чл. 150 от Гражданския кодекс нарушава чл. 12 от Конвенцията сам по себе си, Съдът припомня постоянната си практика по индивидуалните жалби, а именно че неговата задача не е да изследва *in abstracto* съответствието на вътрешното право с Конвенцията, а да разгледа начина, по който то е било приложено по отношение на жалбоподателя или го е засегнало.

"Член 12 гарантира основното право на мъжа и на жената да встъпват в брак и да създават семейство. Упражняването на това право поражда лични, социални и правни последици. То се подчинява на "националните закони на договарящите държави", но "ограниченията, които те въвеждат, не могат да го ограничават или да го стесняват по такъв начин или до такава степен, че да се засегне самата същност на правото (вж. решението от 17.10.1976 г. по делото [Ruic](#)¹, А.106, стр. 19, § 50).

Във всички държави-членки на Съвета на Европа тези ограничения са посочени като условия и са закрепени в процедурни или материалноправни норми. Първите се отнасят предимно до публичността и до официалния ред за сключване на брак, а вторите – до правоспособността, съгласието и някои пречки за встъпване в брак.

Забраната, наложена на Ф., е била постановена по силата на правила, уреждащи упражняването на правото да се сключи брак, тъй като чл. 12 не прави разграничение между сключване на брак и сключване на следващ брак.

Съдът отбелязва, че временна забрана за сключване на следващ брак вече не съществува в законите на други договарящи държави, като ФРГ я е отменила през 1976 г., а Австрия – през 1983 г. В тази връзка Съдът се позовава на практиката си, според която Конвенцията трябва да се тълкува в светлината на днешните условия (вж. решението от 9.10.1979 г. по делото [Еъри](#)², А.32, § 26). Все пак, фактът, че в резултат на постепенно развитие една страна се оказва в изолация що се отнася до определен аспект на нейното законодателство, не означава непременно, че този аспект нарушава Конвенцията, особено в една област като брака, която е толкова тясно свързана с културните и исторически

---

¹ Rees v. the United Kingdom

² Airey v. Ireland

традиции на всяко общество и с неговите дълбоко вкоренени схващания за семейството.

Мярката, от която се оплаква жалбоподателят, съставлява по същността си една гражданскоправна санкция. Според практиката на Федералния съд, тя се постановява вследствие на провинение с изключителна тежест, което е имало решаваща роля за разстройството на брака."

Съдът отбелязва, че чл. 150 от Гражданския кодекс на Швейцария допуска известна свобода при постановяването на подобно решение – срокът може да варира от една до три години. В конкретния случай Районният съд на Лозана е избрал максималния срок, като е приел, че поведението на г-н Ф. го прави единствено отговорен за разтрогването на брака. Съдът не се е ограничил до преценката относно последиците от разтрогването на брака като само одобри споразумението, постигнато между съпрузите на 16 май 1983 г., в което е предвидено заплащане на обезщетение за неимуществени вреди. Той е разгледал и предишното поведение на жалбоподателя, за да направи преценка относно правото му наново да сключи брак.

Правителството твърди на първо място, че прилагането на чл. 150 по делото не е било нито необосновано, нито произволно, нито непропорционално. Признава, че санкцията, от която се оплаква жалбоподателят, несъмнено представлява намеса при осъществяването на правото му да сключи брак, но счита, че тя не посяга на самата му същност. Като част от швейцарската система за постановяване на развод, основаваща се на нарушаване на брачните задължения, системата на временна забрана за ново сключване на брак се обяснява, според правителството, с решимостта на законодателя да защити не само институцията на брака, но също така и правата на другите и даже на самото лице, засегнато от забраната.

"Съдът признава, че стабилността на брака е законна цел, която е в обществен интерес. Той не е убеден обаче, че конкретните използвани средства са подходящи за постигането на тази цел." Той отбелязва, че в самата Швейцария подобни съмнения са изразили експертните групи, натоварени с реформата на семейното право, които са препоръчали отмяна на чл. 150 от Гражданския кодекс.

"Във всеки случай, Съдът не може да приеме довода, че временната забрана за ново сключване на брак има за цел да гарантира правата на другите, а именно на бъдещия съпруг или съпруга на разведеното лице.

На 22 май 1986 г. жената, с която живеел г-н Ф., получила намаляване на срока на забраната след нейния собствен развод, като решението за развода било влязло в сила месец преди това. Забраната за Ф. изтичала на 21 декември 1986 г., след което длъжностното лице по гражданското състояние можело да осъществи необходимите формалности. Съответно, бракът бил сключен на 23 януари 1987 г. През този период от 7-8 месеца бъдещата съпруга на Ф. е можела да счита, че е лично и пряко засегната от мерките, предприети по отношение на него. Като се има пред вид, че тя не е била непълнолетна, нито с отклонения от нормалното, нейните права по никакъв начин не са били защитени от въпросните мерки.

Едно неродено дете също може да бъде увредено от такава забрана. Наистина, понятието "незаконно дете" не съществува вече по швейцарското право, според което извънбрачните деца имат почти същия статут като децата, родени от брака. Все пак, те могат да страдат поради определени предразсъдъци и така да бъдат поставени в неравностойно социално положение. В случая детето на жалбоподателя се е родило един месец след сключването на брака, но смъртта

на един от родителите или дори забавянето при извършване на правните формалности биха могли да доведат до това то да се роди като извънбрачно.

Правителството счита също така, че заставянето на засегнатия да си даде време за размисъл спомага за защитата му от самия себе си. Според Съда този аргумент не е достатъчен, за да оправдае намесата, когато става дума за пълнолетно и дееспособно лице.

Правителството се позовава и на решението от 18 декември 1986 г. по делото *Джонстън и др.*³, според което “забраната на развод в общество, основаващо се на принципа на моногамията, ... не може да бъде разглеждана като засягаща самото естество на правото, гарантирано от чл. 12" (А.112, стр. 24, § 52). Поддържа, че това се прилагало по аргумент за по-силното основание и към временната забрана за ново сключване на брак. Не можело да се признае право за ново сключване на брак, след като упражняването му по необходимост зависело от едно друго право – правото на развод, каквото не се извличало от Конвенцията. Накратко, новото сключване на брак след развод не можело да бъде поставено наравно с първото сключване на брак.

Съдът не е убеден от този довод. Както е посочено в решението от 27 февруари 1980 г. по делото *Де Веер*⁴, “в областта на правата на човека не е задължително този, който може да стори повечето, да може да стори и по-малкото. Конвенцията допуска при определени условия някои много сериозни форми на третиране, докато същевременно забранява други, които сравнени с първите, могат да бъдат преценени като доста меки" (А.35, стр. 29, § 53).

Освен това и преди всичко, положението на Ф. е съвсем различно от това на г-н Джонстън, тъй като по делото на последния се касае за правото на човек, който е все още женен, да може да иска бракът му да се разтрогне. Ако националното законодателство допуска развод, което не е изискване на Конвенцията, чл. 12 гарантира за разведеното лице правото да сключи отново брак без неразумни ограничения.

Остава да бъде обсъден доводът на правителството, че съдебното разделяне – периодът, който се изисква да изтече преди да се постанови развод, както и правото на невинния съпруг да се противопостави на развода, имат за засегнатите лица последици, които са идентични с тези на временната забрана за сключване на нов брак. Съдът смята, че тези ситуации са различни и във всеки случай те се отнасят към момент преди постановяването на развод.

В заключение, оспорваната мярка, която засяга самата същност на правото на сключване на брак, е непропорционална на преследваната законна цел. Следователно, налице е нарушение на чл. 12."⁵

II. Приложение на чл. 50⁶

На основание чл. 50 от Конвенцията жалбоподателят е поискал швейцарските власти да вземат незабавни мерки за отмяна на забраната, предвидена в чл. 150 от Гражданския кодекс, да му бъдат присъдени обезщетение за вредите и разноските по делото.

---

³ Johnston and Others v. Ireland

⁴ Deweer v. Belgium

⁵ Решението е взето с мнозинство от 9 срещу 8 гласа.

⁶ След изменението на Конвенцията с Протокол N 11 – чл. 41.

"Съдът отбелязва, че Конвенцията не му предоставя правомощие да разпреди на Швейцария да промени законодателството си (вж. *mutatis mutandis* решенията по делата [Маркс](#)⁷, 13.06.1979 г., А.31, стр. 25, § 58 и *Албер и Льо Комт*⁸, 24.10.1983 г., А.68, стр. 6-7, § 9)."

Във връзка с искането за обезщетение за неимуществени вреди Съдът приема, че доколкото жалбоподателят е търпял такива, то е било само в периода от 8 месеца между отмяната на забраната за сключване на нов брак по отношение на жената, с която е съжителствал, и сключването на брака и настоящето решение във всички случаи представлява достатъчно удовлетворение. Той постановява да му бъдат заплатени разноските, направени в производствата пред вътрешните съдилища и пред Комисията и Съда в Страсбург в размер на 14 327 швейцарски франка.

---

⁷ Marckx v. Belgium

⁸ Albert and Le Compte